

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
בס"ד, י"ח תמוז התשפ"ו

חולין ס"ד – דיני כשרות בביצים

שאלות:

1. יואל רוצה לאכול עוף נדיר, האם לפי הביצים שלו אפשר לדעת אם הוא עוף כשר?

סימני הביצים

- הגמרא בסוף הדף הקודם הביאה ברייתא שאמרה שאפשר לקנות ביצים מגויים ללא חשש של נבלות וטרפות, הגמרא אמרה שצריך שהגוי יאמר בפירוש שהביצים שייכות לסוג ספציפי של עוף טהור. והגמרא שאלה למה לא נבדוק בסימני הביצים אם הן שייכות לעוף טהור והברייתא מפרטת את הסימנים:
 - ביצה טהורה: ראשה אחד כד (עגול) וראשה השני חד (שפיצי). וכן שהחלבון נמצא מבחוץ והחלמון בפנים.
 - ביצה טמאה: שני ראשיה עגולים או שני ראשיה שפיציים, או כשהחלבון מבחוץ והחלבון בפנים.
 - ביצת שרץ: כשהחלבון והחלמון מעורבים זה בזה. (רבינו ירוחם מובא בשיחת חולין אומר שהכוונה שאין הפרדה ביניהם לא שהם ממש מעורבבים)
- הגמרא מתרצת שמדובר שהביצים טרופות בקערה ולכן לא ניתן לבדוק בסימני הטהרה.
- הגמרא מקשה על התירוץ שהרי אסור למכור ביצת טרפה לגוי אלא אם כן היא טרופה בקערה כדי למנוע ממנו למכור אותה חזרה ליהודי ככשרה, אם כן ישראל לא קונה לעולם ביצים טרופות מגוי מחשש שמא הן הגיעו מעוף טרפה של ישראל.
- לכן רבי זירא מתרץ שסימני הביצים הם לא מהתורה, ולכן לא סומכים עליהם לבדם באיסורי תורה.
- הראיה לכך היא: שאם הם היו מן התורה, הרי שאת שמונת העופות שרב אסי (מדף ס"ב) אמר שהם ספק טמאים היינו יכולים לפתור על ידי בדיקת ביציהם! אלא מוכח שהסימנים לא מהתורה.
- הגמרא שואלת אם ככה למה הזכרו הסימנים ומה תפקידם: הגמרא מסבירה שהסימנים נצרכים רק כסיוע במקרה שהגוי אומר שהביצים הן של עוף טהור פלוני, והביצים אכן תואמות לסימני ביצה טהורה – סומכים עליו וקונים. אבל בסתם, ללא ציון שם העוף – לא סומכים על הסימנים לבדם, מפני שביצי עורב טמאות עלולות לפעמים להידמות לחלוטין לביצי יונה טהורות.

2. אהרון הרג נחש האם הנחש מטמא בטומאת שרץ?

עירוב חלמון וחלבון בביצי שרצים

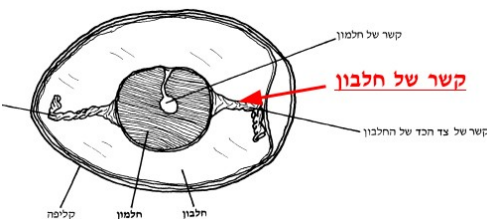
- הגמרא שואלת לצורך מה הברייתא ציינה שעירוב החלבון והחלמון מגדיר אותה כביצת שרץ? רב עוקבא בר חמא עונה שזה נצרך לעניין טומאת מגע. שאם התרקם בתוכה שרץ בגודל כעדשה והיא ניקבה – היא מטמאת במגע.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

- רבינא דוחה את הפירוש הזה, כי הביצה יכולה להיות של נחש (שגם בה החלמון והחלבון מעורבים) ונחש מת לא מטמא במגע אלא רק שמונת השרצים.
 - לכן רבא מתרץ שההבדל הוא לעניין מלקות: שאם מתרים במי שאוכל ביצת שרץ שנוצר בה שרץ – משום הלאו של "הַשְּׂרָץ הַשְּׂרָץ עַל הָאֲרֶץ", ולא משום שרץ העוף, הוא לוקה.
 - הגמרא שואלת למה זה שונה מסתם אפרוח טהור שהתחיל להתרקם, שגם הוא נחשב שרץ השרץ על הארץ?
 - הגמרא מתרצת שמי שאוכל אפרוח של עוף טהור שטרם פקח את עיניו בביצה – לא לוקה מהתורה אלא רק מדרבנן (והפסוק שהוא לכך בברייתא הוא רק אסמכתא), אבל בביצת שרץ הלאו הוא מהתורה ולוקה עליו.
3. הלל מצא דם בחלבון של הביצה, אפשר לאכול אותה?

דיני ביצים

- אגב הדיון בביצי טריפה הגמרא מביאה עוד דיני ביצים, גיעולי ביצים שזה ביצים טהורות שהתבשלו בקליפתן יחד עם ביצים טמאות – מותרות באכילה, מפני שאין טעם של איסור שעובר דרך המים.
- ביצים מוזרות, שלא הופרו על ידי זכר ואין סיכוי שיגדל בהן אפרוח – מותרות באכילה אפילו אם התרנגולת דגרה עליהן הרבה זמן, ומי שאינו איסטניס מזה שהתרנגולת ישבה עליהן (הוא נקרא "נפש יפה") רשאי לאוכלן ללא חשש.
- אם נמצא קורט דם בביצה: צריך לזרוק את הדם, ואפשר לאכול את הביצה.

- רבי ירמיה מסייג: שמותר לזרוק את הדם ולאכול את שאר הביצה רק אם הדם נמצא על ה"קשר" (המקום בחלבון שבו מתחילה יצירת האפרוח), שזה מראה שהדם מרוכז בנקודה אחת ולא התפשט.
- דוסתאי אבוב דרבי אפטוריקי מוסיף: שמותר לאכול את השאר רק אם הדם נמצא באזור החלבון (הלבן), אבל אם הדם נמצא על החלמון (הצהוב) – כל הביצה אסורה באכילה מפני שהקלוקול התפשט בכל הביצה ("שדא תכלא בכולה").
- (רב גביהה מבי כתיל אמר לרב אשי שלפני אביי התנא שנה את הגרסה ההפוכה (שעל החלמון מותר ועל החלבון אסור), ואביי הוא שתיקן שהגרסה הנכונה היא שהחלבון מותר והחלמון אסור).

4. שמעון צילם יען, וחיים תיקן אותו שזה בת יענה, מי צודק?

מקור איסור ביצה טמאה מהתורה

- חזקיה אמר שביצת עוף טמא אסורה באכילה מהתורה, כי נאמר ברשימת העופות הטמאים: "וְאֵת בֵּית הַיַּעֲנָה". וכי בת יש לה ליענה? אלא "בת היענה" היא ביצת היענה הטמאה, ומכאן שביצת עוף טמא אסורה מהתורה.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

○ הגמרא מקשה אולי השם של העוף הזה הוא 'בת יענה' שהרי ישנם פסוקים רבים שבהם מוכח ש"בנות יענה" או "יענים" הוא שם של עוף ולא של ביצה:

▪ "בַּת עֲמִי לְאֶזְרָר כִּי־עֲנִים בְּמִדְבָּר".

▪ "וְאֵבֶל כְּבָנוֹת יַעֲנָה" – וכי ביצה יכולה להתאבל?

▪ "וְשָׁכְנוּ שָׁם בְּנוֹת יַעֲנָה" – וכי ביצות שוכנות?

▪ "תִּכְבְּדֵנִי חַיֵּית הַשָּׂדֶה תַּנִּים וּבָנוֹת יַעֲנָה" – וכי ביצה יכולה לומר שירה ולכבד את הבורא?

○ חזקיה מתרץ שהפסוקים האלו אכן מדברים על העוף עצמו, אבל ההוכחה ש"בת היענה" בתורה רומזת גם לביצה, היא מזה שהסופר (בכתיבת ספר התורה) יכול לחלק את השם לשתי תיבות נפרדות: "בַּת" ו-"הַיַּעֲנָה" ואפילו לשתי שורות שונות, וזה מלמד שהמילה "בת" עומדת בפני עצמה ככינוי לביצה שיצאה ממנה. להבדיל מהשם כְּדָרְךְ - לְעֵמֶר שמחולק אף הוא אבל הוא לא מחולק לשתי שורות שונות.